

товару до продажу зазначеною особою); 4) цікавтесь результатом розгляду вашого повідомлення про можливе правопорушення правоохоронними органами; 5) якщо ви впевнені, що товар дійсно належить до гуманітарної допомоги, але який наразі продають, зверніться до журналістів місцевих видань, телебачення, щоб привернути увагу громадськості до виявленого вами порушення та додаткового розголосу, для подальшого припинення правопорушення адміністрацією магазину чи фізичною особою та притягнення до відповідальності за вчинення кримінального правопорушення.

Крижна Валентина Володимирівна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем протидії злочинності
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕСАНКЦІОНОВАНЕ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ

З моменту вторгнення російських військ на територію України кожен українець вже стикнувся з проблемами фільтрації динамічного потоку інформації. Окремого надважливого значення в умовах воєнного стану набуває проблема попередження несанкціонованого й безконтрольного поширення інформації, яка під час війни не підлягає розголошенню.

Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 було не лише введено воєнний стан, а й тимчасово (на період дії правового режиму воєнного стану) передбачено можливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина. Серед конституційних прав були й права, гарантовані ст. 34 Основного Закону України, а саме: вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб. Оскільки нині йдеться про інтереси національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку, законодавчим є обмеження само цих прав [1].

Необхідно зазначити, що ефективна взаємодія військових і цивільних осіб в умовах воєнного стану має окремі особливості щодо вільного обігу «чутливої», у військовому значенні, інформації. Органи державної влади постійно наголошують на тому, що необхідно утриматися від оприлюднення інформації щодо постачання або перемовин щодо майбутніх постачань військової техніки, зброї,

амуніції, місць розташування цивільних об'єктів у які влучили або не влучили ракети, дислокації військових об'єктів, зброї, техніки, особового складу.

Для розуміння переліку інформації, розголошення якої в умовах воєнного стану може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану, варто ознайомитися з Наказом головнокомандувача ЗСУ «Про організацію взаємодії між ЗСУ, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» від 3 березня 2022 року № 73. Цим наказом визначено такий перелік інформації:

- найменування військових частин (підрозділів) та інших військових об'єктів в районах виконання бойових (спеціальних) завдань, географічні координати місць їх розташування;
- чисельність особового складу військових частин (підрозділів);
- кількість озброєння та бойової техніки, матеріально-технічних засобів, їх стан та місця зберігання;
- описи, зображення та умовні позначки, які ідентифікують або можуть ідентифікувати об'єкти;
- інформація щодо операцій (бойових дій), які проводяться або плануються;
- інформація щодо системи охорони та оборони військових об'єктів та засобів захисту особового складу, озброєння та військової техніки, які використовуються (крім тих, які видимі або очевидно виражені);
- порядок залучення сил та засобів до виконання бойових (спеціальних) завдань;
- інформація про збір розвідувальних даних (способи, методи, сили та засоби, що залучаються);
- інформація про переміщення та розгортання своїх військ (найменування, кількість, місця, райони, маршрути руху);
- інформація про військові частини (підрозділи), форми, методи, тактику їх дій та способи застосування за призначенням;
- інформація про проведення унікальних операцій із зазначенням прийомів та способів, що використовувались;
- інформація про ефективність сил і засобів радіоелектронної боротьби противника;
- інформація про відкладені або скасовані операції;

- інформація про зниклий або збитий літак, літальний апарат, зникле судно та пошуково-рятувальні операції, які плануються або проводяться;

- інформація про планування та проведення заходів забезпечення безпеки застосування військ (дезінформація, імітація, демонстративні дії, маскування, протидія технічним розвідкам та захист інформації);

- відомості про проведені інформаційно-психологічні операції, ті, що проводяться, а також плануються;

- інформація, яка має на меті пропаганду або виправдання широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України.

З метою попередження випадків з оприлюднення чутливої військової інформації 24 березня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення ЗСУ чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану». Підслідність вказаних злочинів визначена за Службою безпеки України [4].

Відповідальність особи настає за розповсюдження інформації, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, зокрема, про:

- направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну – карається позбавленням волі на строк від 3 до 5 років;

- переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших військових формувань України – карається позбавленням волі на строк від 5 до 8 років.

Зауважимо, що інформація з обмеженим доступом, яка не підлягає вільному обігу визначена спеціальним законодавством. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, № 2939-VI серед інформації з обмеженим доступом називає конфіденційну, таємну та службову інформацію.

Відомості, які не підлягають розголошенню та захищаються правовим режимом державної таємниці, визначено Законом України «Про державну таємницю», Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом Центрального управління Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 січня 2021 року за № 52/35674. Так, відомості про дислокацію, систему охорони, оборони, організаційно-штатну структуру, чисельність особового складу

військових частин (установ) України в особливий період (воєнний стан) належать до відомостей, що становлять державну таємницю.

За розголошення державної таємниці передбачена кримінальна відповідальність у ст. 328 КК України, а притягти до неї можливо лише спеціального суб'єкта – особу, якій відомості, що містять державну таємницю, були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків [3].

За передачу або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю, що вчинене громадянином України і є формою державної зради, настає кримінальна відповідальність за ст. 111 КК. У цьому злочині обов'язковою ознакою є мета – заподіяння шкоди суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України.

Якщо шпигунство вчинено іноземцем або особою без громадянства задля передачі або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю, то відповідальність настає вже за ст. 114 КК України.

Щодо службової інформації, зазначимо, що діє Перелік відомостей Збройних Сил України, що становлять службову інформацію, затвердженого наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 22 листопада 2017 року № 408.

Повертаючись до нового складу злочину, передбаченого ст. 114-2 КК України, зазначмо, що спосіб вчинення злочину визначений через поняття «розповсюдження». Для окреслення всього розмаїття проявів злочинних посягань на інформацію, законодавець використовує різні поняття, зокрема: «незаконне збирання», «незаконне використання», «порушення», «розповсюдження», «розголошення».

Поняття ж «розповсюдження», як спосіб учинення злочину, згадується в тринадцяти складах Особливої частини КК України, і лише одиниці стосуються саме інформації. Більша частина складів стосується розповсюдження матеріалів або предметів. Зауважимо, що КК України не розкриває поняття «розповсюдження» як спосіб вчинення кримінального правопорушення, але правозастосовна практика має вкрай широкий підхід.

Розповсюдження інформації в умовах воєнного або надзвичайного стану – це вчинення будь-яких дій, внаслідок яких інформація про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україні чи про переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших військових формувань України доводиться до відома осіб (невизначеної їх кількості або певного кола) за умов відсутності

письмового дозволу на це Генерального штабу ЗСУ або якщо така інформація не була попередньо оприлюднена Генеральним штабом ЗСУ у верифікованих джерелах.

В умовах інформаційної глобалізації поширення інформації відбувається вкрай стрімко та не завжди контролювано. Отже, застосований підхід законодавцем до конструкції складу злочину передбачає широкий варіант у тлумаченні діянь, які слід вважати злочином. Зазначимо, що розповсюдження інформації, визначеної в ст. 114-2 КК України тягне настання кримінальної відповідальності за вчинення такого діяння шляхом будь-якого доведення до відома особи або осіб вказаних відомостей [2].

Наприклад, публічного оприлюднення інформації у ЗМІ, на радіо (поширення відео-, звукозаписів, документів (у широкому розумінні); оприлюднення інформації в інтернет-виданнях і (газети, журнали, інформаційні портали); усного оголошення такої інформації, письмового поширення або демонстрації окремих документів з її вмістом (наприклад, на нарадах, пресконференціях, зборах тощо); через стріми, тобто трансляції відео або аудіо через з використанням можливостей соціальних мереж (розміщення на Facebook, LinkedIn, TikTok, Twitter) та месенджерів (Viber, WhatsApp, Skype, Telegram) тощо. Зауважимо, що кримінальна відповідальність не настає, якщо зазначена вище інформація була розміщена у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України або ж особа отримала письмовий дозвіл Генерального штабу Збройних сил України на її розповсюдження.

Варто враховувати, що суб'єктом, який може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, є особа, яка досягла 16-го віку. Вчинення зазначених діянь за попередньою змовою групою осіб, тобто двох і більше, становить особливу кваліфікуючу ознаку і карається суворіше, а саме позбавленням волі на строк від 8 до 12 років.

Аналогічний підхід у визначенні санкції законодавець застосовує і до осіб, які вчиняють розповсюдження інформації з корисливих мотивів або з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України чи незаконним збройним формуванням.

Необхідно відмітити, що розповсюдження інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну чи переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших військових формувань України, яке спричинило тяжкі (наприклад, гибель осіб) наслідки каратиметься позбавленням волі на строк від 8 до 12 років. Варто пам'ятати, що ст. 114-2 КК України передбачає можливість настання більш суворих санкцій, аніж за злочин щодо розголошення державної таємниці (ст. 328 КК України).

Список використаних джерел

1. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>.

2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III із змінами та доповненнями. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. коментар / уклад.: Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ : Ін Юре, 2016. 1196 с.

4. Закон України від 24.03.2022 № 2160 Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#top>.

Кубальський Владислав Нарцизович,
старший науковий співробітник Інституту
держави і права імені В. М. Корецького
НАН України, кандидат юридичних наук,
доцент

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ КІБЕРТЕРОРИСТИЧНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У Стратегії кібербезпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26 серпня 2021 р., визначено, що РФ залишається одним з основних джерел загроз національній та міжнародній кібербезпеці, активно реалізує концепцію інформаційного протиборства, базовану на поєднанні деструктивних дій у кіберпросторі та інформаційно-психологічних операцій, механізми якої активно застосовуються у гібридній війні проти України. Така деструктивна активність створює реальну загрозу вчинення актів кібертероризму та кібердиверсій стосовно національної інформаційної інфраструктури. Пріоритетними цілями кібертероризму залишаються об'єкти атомної енергетики, електро- та водопостачання, сфери електронних комунікацій, фінансової та банківської сфери, авіа- та залізничного транспорту, сховищ стратегічних видів сировини, хімічні й біологічні об'єкти тощо (абзаци 5 та 8 п. 1 Стратегії).